

انگلیس قصد دارد در سال آینده چند ماهواره با آنتن‌هایی شبیه چتر را که مانند بافتنی به هم متصل شده‌اند برای رصد زمین به فضا پرتاب کند. این آنتن ماهواره‌ای نسل جدید، سبک‌وزن و قابل حمل است و مواد با ارزش را ذخیره می‌کند و به‌راحتی در فضا قابل استقرار است. اکنون دانشمندان انگلیسی در حال کار روی پرتاب اولین ماهواره‌های این چنینی در نوع خود برای مطالعه زمین هستند که انتظار می‌رود طرف یک

ابداع ماهواره‌های بافتنی برای رصد زمین

«جام جم» در روز جهانی زن در ریاضیات نقش برخی زنان

برجسته این حوزه را در جهان را بررسی می‌کند

زنانی که رقم زدند

احتمال این‌که نیوتن، اینشتین و تورینگ را بشناسید زیاد است، اما وقتی محبت از ریاضیدانان برجسته و معروف زن است، کمتر کسی آنها و کارهایشان را می‌شناسد. تا دهه‌ها پیش، بیشتر مردم

تصور می‌کردند، ریاضیات، علمی مردانه است و زنان توانایی درک این علم را ندارند. خوشبختانه امروزه مردم به این آگاهی رسیده‌اند که علم، فارغ از جنسیت است و زنان در کنار مردان می‌توانند در وادی علوم مختلف قدم گذاشته و در این مسیر به موفقیت‌هایی دست پیدا کنند. جمعه ۲۲ اردیبهشت، زادروز مریم میرزاخانی (ریاضیدان و استاد دانشگاه استنفورد فقید ایرانی) است. او اولین زنی بود که توانست برنده مدال فیلدز، بالاترین جایزه در ریاضیات شود. سالروز تولد او از سوی اتحادیه بین‌المللی انجمن‌های ریاضی جهان با پیشنهاد کمیته بانوان انجمن ریاضی ایران به عنوان روز جهانی زن در ریاضیات نامگذاری شده‌است. به همین مناسبت در ادامه با برخی از این زنان تأثیرگذار در علم ریاضی بیشتر آشنا می‌شویم.

یادیارگانود
گروه دانش وسالمت

مریم میرزاخانی
(۱۹۷۷-۲۰۱۷)

میرزاخانی مدرک کارشناسی و کارشناسی ارشد خود را در رشته ریاضی از دانشگاه شریف و مدرک دکترای خود را از دانشگاه هاروارد کسب کرد

در سال ۲۰۱۴، به خاطر کار بر «دینامیک و هندسه سطوح ریمانی وفضاهای یمنمانه‌ای آنها» نام‌اولین‌زن(والبته‌اولین‌زن ایرانی) دریافت‌کننده نشان فیلدز، بالاترین جایزه در ریاضیات را به خود اختصاص داد. زمینه تحقیقاتی او مشتمل بر نظریه تاشمولر، هندسه هذلولوی، نظریه ترگودیک و هندسه سیمپلیکتیک بود.

کار او تأثیر زیادی بر شکل دادن به این بخش از تحقیقات ریاضی داشت و مرزهای جدیدی را برای کشف بیشتر قوانین ریاضی، پیش روی دیگران باز کرد.

کاترین جانسون
(۱۹۱۸-۲۰۲۰)

کاترین-که آمریکایی-آفریقایی‌تبار بود، از کودکی شیفته ریاضیات شد و در این زمینه آموزش‌های متعددی دید. او سال ۱۹۵۳ به ناسا پیوست و اقدامات و فعالیت‌های او در مکانیک مداری برای موفقیت برنامه‌های هوانوردی و فضایی آمریکا بسیار مهم بود. او به خاطر دقت در محاسبات فضاوردی شهرت داشت. محاسبات کاترین برای موفقیت ماموریت‌های فضایی، از جمله پرواز به ماه با آپولو۱۱، حیاتی بودند. کاترین جانسون، سال ۲۰۱۵، به خاطر اقداماتش موفق به دریافت نشان افتخار آزادی ریاست‌جمهوری شد. این نشان، بالاترین جایزه مدنی در آمریکا است که از طرف رئیس جمهور آمریکا اعطا می‌شود.

مری کارترایت
(۱۹۰۵-۱۹۸۰)

مری کارترایت، ریاضیدانی انگلیسی و نام اولین زن را در چند موضوع از آن خود کرد. در واقع او اولین ریاضیدان زنی بود که به بررسی نظریه آشوب (اتر-پروانه‌ای) پرداخت. همچنین او اولین زنی بود که توانست نشان سیلوستر (برای تشویق تحقیقات در ریاضی) را بگیرد و اولین زنی بود که رئیس انجمن ریاضیات لندن شد.

به لطف شهامت او در انکار وضعیت موجود در برخی مسائل علم ریاضی و فعالیت‌هایی در تحقیقات، تأثیر شگرفی در تئوری مدرن سیستم‌های دینامیکی گذاشت و حتی یکی از قضیه‌های ریاضی به نام او نامگذاری شده‌است.

سوفیا کووالسکی
(۱۸۵۰-۱۸۹۱)

سوفیا کووالسکی،کمک‌های چشمگیری به تجزیه و تحلیل در مسائل ریاضی و معادلات دیفرانسیل با مشتقات پاره‌ای کرد. او در اروپای مدرن، اولین زنی بود که موفق به کسب مدرک دکترای ریاضی شد و همچنین اولین زنی بود که به مقام استاد تمام رسید و در عین حال اولین زنی بود که به عضویت هیأت دبیران یک مجله علمی درآمد.

کووالسکی به خاطر حل یک مسأله خاص ریاضی توانست جایزه «پریکس بوردین» از آکادمی علوم فرانسه را دریافت کند. سوفیا در دوران کاری و تحصیلی خود زیر سایه نگاه بر شک و تردید همکاران مرد خود بود اما هرگز دلسرد نشد و آن قدر به کارش ادامه داد تا توانست راهگشای زنان ریاضیدان دیگر شود.

آگوستا ایدالولیس
(۱۸۱۵-۱۸۴۲)

آگوستا ایدالو، ریاضیدان، نویسنده و نخستین برنامه‌نویس رایانه بود. در واقع یادداشت‌های او درباره موتور تحلیلی، به عنوان اولین الگوریتم شناخته می‌شود و به همین دلیل از او به‌عنوان اولین برنامه‌نویس رایانه‌ای یاد می‌شود. مادر لاولیس که استعداد ریاضی و منطق را در دخترش دید، او را بسیار تشویق کرد تا در این زمینه تحصیل کند. لاولیس بعدها ایده قابلیت استفاده از رایانه‌ها را برای کارهای غیرمحاسباتی هم مطرح کرد. یکی از زبان‌های برنامه‌نویسی، به افتخار این ریاضیدان برجسته از سوی وزارت دفاع آمریکا، آپدا نامگذاری شده‌است. در ضمن از سال ۱۹۹۸، جامعه کامپیوتر انگیس، جایزه‌ای به نام آپدا به برگزیدگان این رشته اهدا می‌کند.

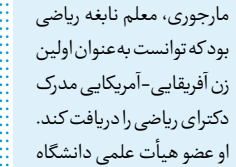

امی نوثر
(۱۸۸۲-۱۹۳۵)

امی نوثر از دیگر زنان ریاضیدان برجسته است که سهمی به‌سزا در جبر انتزاعی و فیزیک نظری داشته‌است. آلبرت اینشتین سال ۱۹۳۵ در نامه‌ای که به علت فوت نوثر به نیویورک تایمز نوشته‌بود،

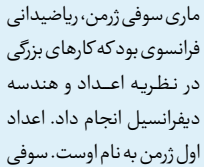
او را از برجسته‌ترین نوابغ ریاضیات خلاقانه معرفی کرده‌بود.

امی برای این‌که بتواند به این درجه از دانش ریاضی برسد و بعدها با اینشتین همکاری کند، موانع بسیاری را پشت سر گذاشته‌بود. او در آلمان متولد و بزرگ شده‌بود و به دلیل وجود قوانین علیه زنان، ثبت نام او در دانشگاه به تعویق افتاد و حتی وقتی توانست دکتری خود در جبر انتزاعی را کسب کند. تحقیقات او، تغییراتی بنیادین در نظریه ملقه‌ها، میدان‌ها و جبر ایجاد کرد.

مارجوری لی بران
(۱۹۷۹-۱۹۱۴)

مارجوری، معلم نابغه ریاضی بود که توانست به‌عنوان اولین زن آفریقایی-آمریکایی مدرک دکترای ریاضی را دریافت کند. او عضو هیأت علمی دانشگاه میشیگان در آنجا تدریس می‌کرد. او سال ۲۰۰۳ در آنجا تدریس کرد. او سال ۱۹۵۱ ریاست دپارتمان ریاضیات در دانشگاه را به عهده گرفت و برای استفاده‌های اولیه از رایانه در ریاضیات راه را باز کرد. از آنجا که دوست نداشت فقط به عنوان استاد دانشگاه به پژوهش بپردازد با معلم‌های ریاضی مدارس کار کرد و به آنها «ریاضی مدرن» را آموزش داد. وی به‌طور خاص روی تشویق اقلیت‌ها و زنان به آموختن ریاضی تمرکز داشت. مارجوری لی براون بر اثر سکته قلبی در ۱۹ اکتبر ۱۹۷۹ در دوهام کارولینای شمالی درگذشت.

سوفی ژرمن
(۱۸۳۱-۱۷۷۶)

ماری سوفی ژرمن، ریاضدانی فرانسوی بود که کارهای بزرگی در نظریه اعداد و هندسه دیفرانسیل انجام داد. اعداد اول ژرمن به نام اوست. سوفی برای تحصیل در رشته ریاضی مجبور شده‌بود در برابر مخالفت‌های جامعه و همچنین والدینش، به خاطر زن بودن، مقاومت کند.

اما سرانجام توانست در این علم به درجه‌ای برسد که بتواند با ریاضیدانانی چون گاوس، لاگرانژ و ماری ژاندر همکار شود. گاوس، دانشگاه گوتینگن را متقاعد کرده‌بود که به ژرمن مدرک افتخاری اعطا شود اما متاسفانه قبل از این‌که او بتواند مدرکش را دریافت کند، به دلیل ابتلا به سرطان پستان، جان خود را از دست داد.

تاریخ علم ریاضی، زنان محقق متعددی به خود دیده‌است که موارد بالا فقط تعدادی از زنان تاریخ معاصرمان به حساب می‌آیند. در سال‌های دورتر هم زنانی بودند که مدتی توانستند در علم ریاضی بدرخشند اما شرایط حاکم بر جامعه زمان آنها، جلوی رشدشان را گرفت.

بیشتر بدانیم

جنگ میکروب‌ها با پلاستیک‌ها در دمای پایین

فراز سهیلی،آرآر
گروه دانش وسالمت

دانشمندان میکروب‌هایی را پیدا کرده‌اند که می‌توانند در دمای ۱۵ درجه سانتی‌گراد پلاستیک‌ها را تجزیه کنند؛ اتفاقی که می‌تواند پیشرفتی بالقوه برای بازیافت پلاستیک‌ها باشد. پیش از این هم انواع مختلفی از میکروارگانیسم‌هایی که می‌توانند پلاستیک تجزیه کنند، شناسایی شده بود اما معمولاً فقط در دمای بالای ۳۰ درجه سانتی‌گراد قادر به فعالیت بودند. این یعنی استفاده از آنها در فرآیندهای صنعتی به دلیل گرمایش مورد نیاز بسیار گران است. دانشمندان مؤسسه فدرال سوئیس WSL میکروب‌هایی را یافته‌اند که می‌توانند این کار را در دمای ۱۵ درجه سانتی‌گراد انجام دهند که می‌تواند به پیشرفت در بازیافت میکروبی منجر شود.

دکتر جوتل روئی از WSL و همکارانش از ۱۹ سویه باکتری و ۱۵ قارچ که روی پلاستیک‌های هار شده یا پلاستیک‌هایی که به قصد دفع به مدت یک سال در زمین مدفون شده بودند، در گرینلند، سوآلبارد و سوئیس جداسازی کردند. آنها اجازه دادند میکروب‌ها به‌صورت کشت‌های تک‌سویه در آزمایشگاه در تاریکی در دمای ۱۵ درجه سانتی‌گراد رشد کنند و آنها را آزمایش کردند تا ببینند آیا می‌توانند انواع مختلف پلاستیک را هضم کنند یا خیر.

نتایج منجر به شناسایی ۱۳ سویه باکتریایی و ۱۰ سویه قارچ تعلق داشتند. پلاستیک‌های مورد آزمایش شامل پلی اتیلن غیرقابل تجزیه (PE)، پلی استر پلی اورتان زیست‌تخریب‌پذیر (PUR) و همچنین دو مخلوط زیست‌تخریب‌پذیر تجاری از پلی بوتیلن آدیبات ترفالات (PBAT) و پلی لاکتیک اسید (PLA) بودند.

هیچ یک از سویه‌ها حتی پس از ۱۲۶ روز آنکوباسیون روی این پلاستیک‌ها قادر به هضم پلی اتیلن نبودند. ۱۹ اما سویه (۵۶ درصد)،

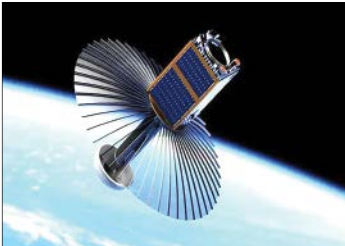
شامل ۱۱ قارچ و هشت باکتری، قادر به هضم PUR در دمای ۱۵ درجه سانتی‌گراد بودند. در حالی که ۱۴ قارچ و سه باکتری قادر به هضم مخلوط پلاستیکی PBAT و PLA بودند.

روئی گفت: «نتایج نشان می‌دهد گونه‌های میکروبی جدید به‌دست آمده از خاک‌های کوهستانی و قطبی پلاستیک‌های زیست

سال آینده انجام شود. این ماهواره‌های جدید که CarbSar نام دارند، از فناوری رادار برای مشاهده ابرها و رصد زمین در تمام ساعات شبانه‌روز استفاده می‌کنند. این ماهواره‌ها در دو شرکت مستقر در انگلیس در حال توسعه است. ماهواره‌های نوآورانه قابلیت‌های تصویربرداری با وضوح بالا را در شب و روز و در هر شرایط آب و هوایی ارائه می‌دهند. این ماهواره‌های جدید از فناوری رادار برای مشاهده ابرها و رصد زمین در تمام

طول شبانه‌روز استفاده می‌کنند و آنتن آنها به گونه‌ای طراحی شده که ماهواره بتواند به راحتی در برابر محیط خشن فضایی مقاومت کند تا از تشعشعات خورشیدی نیز در امان بماند. آنتن راداری که با یک توری تنگستن گره خورده به راحتی هنگام پرتاب قابل تا خوردن است و می‌تواند پس از قرار گرفتن در مدار به شکل چتری بزرگ باز شود سپس می‌تواند سیگنال‌های رادیویی با فرکانس بالا را منعکس کند. /ایستا

پنجشنبه ۲۱ اردیبهشت ۱۴۰۲

شماره ۶۴۸۵

دانش

SCIENCE

زمین‌گرم

سپیده رحمن پورا پژوهشگر حوزه تغییر اقلیم

بهره‌گیری از انرژی خورشیدی در عصر تغییر اقلیم

در برهه‌ای که بحث محیط زیست و چالش‌های آن و تاب‌آوری در

مقابل بحران اقلیمی یک اولویت به‌شمار می‌رود، تمرکز بر مساله سیاست‌گذاری انرژی، بررسی دقیق و یافتن راهکار مناسب هم اهمیتی دوچندان می‌یابد.

نقش پررنگ کربن دی‌اکسید و سایر گازهای گلخانه‌ای ناشی از اقدامات انسانی ماننداحتراق سوخت‌های فسیلی بر تغییر اقلیم همواره متخصصان و پژوهشگران را بر آن داشته است تا در اندک فرصت باقی‌مانده چاره‌ای به‌منظور کاهش سرعت این فرآیند بیابند. بدون شک گام نخست، فاصله‌گرفتن از روش‌های پرکربن تولید انرژی است. در همان مراحل آغازین اتکا بر انرژی‌های تجدیدپذیر مانند انرژی خورشیدی، برق آبی، بادی و... راهکاری منطقی به نظر می‌رسید، هرچند که همه انرژی‌های تجدیدپذیر به‌طور مستقیم و غیرمستقیم به خورشید وابسته هستند.

در این میان مورد توجه‌ترین انرژی اصطلاحاً سبز، انرژی خورشیدی است. انرژی خورشیدی انرژی نور و گرمای تابشی خورشید است و منبع بی‌پایان برای تأمین انرژی الکتریکی در جهانی با نیاز فزاینده به انرژی محسوب می‌شود.

به نحوی که براساس برآوردها، انرژی خورشیدی توانایی تأمین چند برابر کل مصرف انرژی جهان را دارد. است. کل انرژی خورشیدی جذب‌شده در جو زمین و اقیانوس‌ها و ... در سال، حدود چهارمیلیون اگراژول است. گفته می‌شود اگر امکان بهره‌گیری کامل از انرژی خورشیدی دریافت‌شده در زمین در یک ساعت از سال ۲۰۰۲ میسر بود، نیاز سالانه انرژی جهان تأمین می‌شد. این مقدار بیش از همه انرژی‌های تولیدشده از سایر روش‌ها ازجمله نفت، زغال سنگ، گاز طبیعی و اورانیوم استخراج‌شده در سال است.

این مساله در شرایطی مطرح می‌شود که بیشتر جمعیت جهان در مناطقی با میزان تابش خورشیدی بین ۳/۵ تا ۵ کیلووات ساعت بر مترمربع زندگی می‌کنند. براساس اطهارات آژانس بین‌المللی انرژی، توسعه فناوری‌های انرژی خورشیدی نامحدود و پاک با مزایای طولانی و صرفه اقتصادی است. استقلال از واردات و نبود وجود قوانین دشوار بین‌المللی در این روش تأمین انرژی نیز امتیاز محسوب می‌شود.

با وجود این‌که بسیاری از افراد در مورد انرژی خورشیدی برپاکی، دوسندار محیط زیست بودن و نداشتن آلیندگی محیطی تأکید دارند و آن را روشی کم‌هزینه و قابل دسترس برای همه مردم جهان معرفی می‌کنند که امکان نصب صفحات آن حتی روی بام منازل و... وجود دارد، این راهکار نیز علاوه بر مزایای دارای معایبی است. تاکنون توان این مرحله از پیشرفت فناوری‌های مرتبط با بهره‌گیری از انرژی خورشیدی با وجود کاهش هزینه تولید، نصب و ... همچنان هزینه ذخیره‌سازی آن بالاست به‌طوری‌که در بیشتر موارد هزینه اولیه گراف سیستم‌های خورشیدی در قیاس با سایر روش‌های تأمین انرژی مردم جهان را به سمت بهره‌گیری از سوخت‌های فسیلی سوق داده است. به علاوه در فرآیند انتقال و نصب ابزارها هم گازهای گلخانه‌ای تولید می‌شود و در روند ساخت نیز مواد سمی و فرآوری شده مورد استفاده قرار می‌گیرند. موانع طبیعی مانند ابرها، موقعیت جغرافیایی و ... نیز میزان انرژی خورشیدی تولیدی را محدود می‌کنند. البته بهره‌گیری از سیستم‌های فتوولتائیک (فناوری تبدیل نور به الکتریسیته با استفاده از نیم‌رساناها) استحصال انرژی خورشیدی را در مناطق دور از استوا امکان‌پذیر می‌کند. به‌طورکل در مقیاس گسترده تأمین انرژی با کمک انرژی خورشیدی معقول ومنطقی است اما این فناوری نیاز به توسعه بیشتر دارد. ارتقای فناوری‌های مورد استفاده سبب افزایش بازده مولفه‌های سیستم‌های خورشیدی به‌ویژه باتری‌های آنها که در رزمره چالش‌های این روش هستند خواهد شد.

دانش‌بنیان

عرضه و فروش محصولات فناورانه در ۴۰ کشور

مهدی صفاری نیا، رئیس پارک فناوری پردیس در مراسم آغاز به کار دوازدهمین نمایشگاه نوآوری و فناوری اینوتکس روز گذشته در پارک فناوری پردیس توضیح داد: اینوتکس عملاً اولین رویداد فناوری و نوآوری کشور است که همه بازیگران نوآوری را زیر یک سقف جمع کرده و در این چهار روز فرصت آشنایی، تبادل اطلاعات و شبکه سازی ایجاد می‌کند.

وی گفت: این نمایشگاه فرصت معرفی محصولات را در بازار داخلی و خارجی فراهم کرده است و امیدواریم برگزاری سالانه این رویداد تریه نوآوری ایران را در منطقه تصحیح کند.

رئیس پارک فناوری پردیس ادامه داد: امسال ویژگی جدید این رویداد بخش «فینوتکس» است که محلی برای تبادل تجربه بانک‌ها، فین‌تک‌ها و بازیگران اقتصاد دیجیتال است.

به گفته صفاری نیا، پارک فناوری پردیس از معافیت مالیاتی مناطق آزاد برخوردار و محصولات شرکت‌های این پارک در ۴۰ کشور دنیا عرضه و به فروش رسیده است. وی افزود: در چند سال آینده فضای پارک به ۵۰۰ هکتار می‌رسد که شرکت‌ها می‌توانند کمپ‌های خود را داشته باشند. اینوتکس از سه‌شنبه ۱۹ اردیبهشت تا جمعه ۲۲ اردیبهشت از ساعت ۱۰ صبح تا ۱۸ در محل پارک فناوری پردیس برگزار خواهد شد و بازدیدکنندگان می‌توانند برای کسب اطلاعات بیشتر ثبت نام، به سایت رسمی رویداد به نشانی www.inotex.com مراجعه کنند.